

Os métodos de prevención non letais de ataques de lobo ao gando

Sabela Silvarrey-López, Joan Alibés-Biosca e Ruth Rodríguez-Bermúdez*

O lobo (*Canis lupus*) é o gran carnívoro con maior impacto social da Península Ibérica. Dentro deste territorio, existen 297 mandas da subespecie *signatus*, cuxa densidade de poboación se concentra principalmente no noroeste. Na nosa comunidade autónoma, segundo o censo realizado entre 2013 e 2015, atopamos 90 mandas reprodutoras distribuídas ao longo do 94% da rexión. O impacto do lobo sobre a gandería deixou no ano 2021 un total de 1.204 avisos de ataques con 2.050 animais afectados.

Mastín realizando funcións de garda do rabaño · Joan Alibés

Debido á inclusión en setembro de 2021 do lobo no Listado de Especies Silvestres en Réxime de Protección Especial (LESPRE), fíxose patente a necesidade de dispoñer de métodos non letais para facer fronte a unha convivencia inevitable. Existen numerosos métodos preventivos que buscan compatibilizar a gandería coa presenza do lobo. Neste traballo recóllese a bibliografía dispoñible sobre o tema e analízanse as vantaxes e inconvenientes dalgunhas medidas preventivas de carácter non letal así como a súa aplicación en Galicia.

Vantaxes e inconvenientes

O punto clave para compatibilizar a presenza do lobo coa actividade gandeira é lograr compaxinar a recuperación deste animal coa rendibilidade das explotacións. As vantaxes e inconvenientes das medidas preventivas non letais empregadas para minimizar os danos do lobo móstranse na táboa 1. Como se observa, estas medidas inclúen a presenza de animais (mastíns ou burros), diferentes tipos de peches, intervencións sobre o gando

de tipo diverso (manexo, presenza de pastor, control de partos, redución de atraentes, estruturas para durmir), recuperación de ungulados silvestres e, finalmente, translocación de lobos.

Mastíns e peches móbiles empregados nun rabaño de ovellas · Joan Alibés

	Vantaxes	Inconvenientes
Presenza de mastíns	• Adaptables a todo tipo de gando • Permanecen sempre preto do rabaño • Protexen o gando durante as 24 horas do día • Permiten maior eficacia no uso dos pastos • Disuaden de roubos	• Débense introducir ás 8-12 semanas de vida • Necesitan dun período estrito de adaptación • Os custos de adquisición e mantemento son elevados • Necesitan ser alimentados diariamente • Necesitan dun apoio técnico para a súa implantación
Presenza de burros	• Presentan grande aversión aos cánidos • Son capaces de detectar depredadores a grande distancia • Teñen baixos custos de adquisición e mantemento • Só é necesario empregar un por rabaño • O seu temperamento é tranquilo	• Non poden facer fronte a múltiples ataques • Teñen dificultade para protexer rabaños dispersos • Necesitan protexerse de vento, chuvia e neve • Poden ocasionar problemas en épocas de parto derivados de esmagamentos e pisadas • Nalgúns casos poden presentar comportamento sobre-protector • Poden atacar os cans da propia explotación • Os seus bramidos son fortes e poden ocasionar molestias • Deben ser protexidos por cans para non ser atacados polo lobo
Peches fixos	• Serven para todo tipo de gando e depredadores en calquera época do ano • Poden ser totalmente impermeables aos ataques • Os custos de mantemento son baixos	• Os custos de adquisición e tempo de construción son moi elevados • É necesario obter permisos para a súa implantación • Os cambios na estrutura son limitados • Requiren de tempo para o seu mantemento
Peches móbiles	• Os custos de mantemento son baixos • Non requiren permisos para a súa implantación • Permiten a xestión eficiente dos pastos • O tempo de montaxe é baixo • Permiten cambios na súa estrutura	• Os custos de adquisición son elevados • Necesitan revisións frecuentes • Deben de combinarse con outros métodos de prevención para aumentar a súa eficacia (Mastíns)
Peches electrificados (fixos ou móbiles)	• A vida útil é longa • Xérase unha aprendizaxe por parte do lobo tras unha experiencia negativa • Permiten a xestión eficiente dos pastos e o control do rabaño • Poden funcionar sen necesidade de conexión á rede eléctrica	• Os custos de adquisición son moi elevados • O tempo dedicado ao seu mantemento é moi elevado • Necesitan revisións frecuentes • O pastor eléctrico pode sufrir roubos
Manexo do gando	• O gando vacún e os rabaños pequenos e compactos son máis resistente aos ataques • A división en parcelas de pastoreo menores de 8 hectáreas constitúe unha medida eficaz • As razas autóctonas presentan maior grao de defensa fronte ao lobo	• Necesítanse máis parcelas por número de animais • Os custos de división dos terreos son elevados ou poden non estar permitidos • Os cambios no manexo do gando son sempre complicados de implantar por parte dos gandeiros e gandeiras
Presenza de pastor	• Dáse un maior coidado e manexo do rabaño	• Custe moi elevado • Considérase un traballo mal remunerado e con baixo prestixio social • É necesaria unha formación específica e non se dispón dela en Galicia
Control de partos	• Maior control sobre os acabados de nacer que son os animais máis vulnerables aos ataques	• Require maior inversión de tempo por parte do gandeiro ou gandeira • División e peche das parcelas de partos
Redución de atraentes	• Promove a redución de ataques pola retirada de placentas, animais mortos, etc.	• Require maior inversión de tempo por parte do gandeiro ou gandeira
Estruturas para durmir	• Permite a protección do gando polas noites	• É necesario posuír instalacións adaptadas • Os custos de construción son elevados • Require de infraestruturas preto das diferentes zonas de pastoreo
Recuperación de ungulados silvestres	• Estes animais son un piar importante na dieta dos lobos • Poboacións abundantes e diversas destes animais fan diminuír a depredación sobre o gando	• Debe realizarse en zonas adaptadas que non xeren conflitos
Translocación de lobos	• Considérase útil en casos moi puntuais • Pódese empregar se outras intervencións teñen malos resultados ou non se poden aplicar	• Os custos loxísticos son considerables • Necesítanse estudos preliminares • Débese implantar en áreas de distribución autóctona da especie • É fácil que se xeren novos conflitos • Os lobos mostran tendencia a regresar ao territorio natal

Peches fixo formado por malla e arame · Joan Alibés

Aplicacións en Galicia das medidas preventivas non letais

A pesar de tratarse dun tema que xera unha alta conflictividade social e que repercute directamente no sector gandeiro, os artigos científicos dispoñibles son insuficientes para avaliar correctamente as diferentes medidas preventivas. Ademais, estes artigos posúen unha baixa fiabilidade, posto que na maioría dos casos trátase de análises de caso non comparativas, polo que os efectos tenden a solaparse e obtéñense resultados pouco realistas.

Pese ao indicado anteriormente, os mastíns e os peches son os que apareceron con maior frecuencia. Ademais, estes métodos presentan un efecto positivo elevado á hora de protexer o rabaño, fronte ao baixo alcance de medidas como a translocación ou a recuperación de ungulados silvestres, cun rango de aparición moito menor, así como unha baixa efectividade.

As especies animais empregadas con maior frecuencia en Galicia, en gandería extensiva, son grandes ruminantes (vacún), pequenos ruminantes (ovino e cabrún) e gando cabalar. En relación aos primeiros, e tras plasmar as vantaxes e inconvenientes dos diferentes métodos na táboa 1, consideramos que o máis recomendable de cara á prevención de ataques do lobo é o emprego de mastíns. Ademais, tamén serían útiles os peches fixos, debido a que o gando vacún presenta unha elevada capacidade de defensa dentro do rabaño compacto.

En canto ás ovellas e cabras, cómpre incrementar a seguridade, posto que estamos ante o grupo máis vulnerable aos ataques por parte do lobo en Galicia, polo que o uso de mastíns xunto cos peches electrificados, tanto móbiles como fixos, ou a presenza de pastor constitúen as medidas máis indicadas de protección.

"A única maneira de acadar unha coexistencia pacífica entre o lobo e a gandería é o emprego de métodos preventivos non letais"

Por outro lado, se se compara o censo de vacún de carne cos censos das razas autóctonas en Galicia, observamos que estas últimas non son as máis empregadas. Por este motivo, e sabendo que as razas autóctonas están mellor adaptadas á hora de defenderse dos ataques, estaría recomendado o seu incremento como medida preventiva.

Así mesmo, as zonas de pastoreo en Galicia divídense en pequenas parcelas e grandes extensións de terreos comunais. Nestas últimas xorden limitacións á hora de implantar certas medidas preventivas como os peches, polo que o pastoreo con presenza de pastor sería o método máis axeitado.

Mastín de traballo con cabalo • Úrsula Prego

Moitas gandeiras e gandeiros empregan pastos comunais ou pastos cedidos por outras persoas propietarias. Nestes casos, non sempre contan cos permisos oportunos para a realización de peches fixos ou non resulta rendible a súa construción, polo que o emprego de peches móbiles constitúe a alternativa máis viable.

"É necesario investir nunha correcta base científica antes da implantación de políticas a grande escala"

Cabe destacar que a combinación das medidas anteriormente mencionadas coa introdución de mastíns no rabaño produciría un efecto sinérxico positivo na súa protección. Está comprobado que estes animais son moi efectivos á hora de dispersar os depredadores, pero para iso cómpre ter un número adecuado por rabaño. Segundo o Ministerio para a Transición Ecolóxica e o Reto Demográfico (MITECO), a cantidade de cans necesaria é de aproximadamente 1 exemplar por cada 100 cabezas de gando ovino ou 50 cabezas de gando cabrún, ata un máximo de 500 cabezas de gando ovino ou 250 de cabrún. A partir destas cifras, débese incrementar o número de cans en 1 exemplar por cada 250 ovelas ou 125 cabras e, en todo caso, contar sempre cun mínimo de 2 exemplares por rabaño. En canto ao gando vacún, recoméndase ter 1 exemplar por cada 25 cabezas de gando e sempre un mínimo de 2 exemplares por grupo a protexer.

Porén, existen métodos cuxa implantación en Galicia non presentaría efectos positivos, como por exemplo, a translocación. Isto débese ao elevado número de individuos que habería que translocar, así como á súa tendencia a regresar ao territorio natal.

Conclusións

A única maneira de acadar unha coexistencia pacífica entre o lobo e a gandería dun xeito que sexa favorable para ambas especies é o emprego de métodos preventivos de tipo non letal. En Galicia, débese facer fincapé no uso destas medidas e destacar que o emprego conxunto de varios métodos preventivos produce un efecto sinérxico que fai que aumente a súa efectividade e, polo tanto, se reduzan os ataques.

Coa finalidade de abordar esta problemática que afecta tanto ao sector ambiental como ao gandeiro, é necesario investir nunha correcta base científica antes da implantación de políticas a grande escala. A colaboración científica e administrativa sería un punto de partida para dar lugar a estudos ben planificados que se sosteñan en evidencias sólidas e así poder adaptar as diferentes medidas de prevención aos métodos de manexo do gando en Galicia.

Bibliografía

Breitenmoser, U., Angst, C., Landary, J.-M., Breitenmoser-Würsten, C., Linnell, J. D. C., & Weber, J.-M. (2005). *Non-lethal techniques for reducing depredation. People and Wildlife: Conflict or Coexistence?*, 49, 49–65.

Eklund, A., López-Bao, J. V., Tourani, M., Chapron, G., & Frank, J. (2017). Limited evidence on the effectiveness of interventions to reduce livestock predation by large carnivores. *Scientific Reports*, 1–9.

van Eeden, L. M., Eklund, A., Miller, J. R. B., López-Bao, J. V., Chapron, G., Cejtin, M. R., Crowther, M. S., Dickman, C. R., Frank, J., & Krofel, M. (2018). Carnivore conservation needs evidence-based livestock protection. *Plos Biology*, 16(9), 1–8.

*Sabela Silvarrey-López e Joan Alibés-Biosca. Beealia S.C.
Ruth Rodríguez-Bermúdez. Departamento de Anatomía, Producción Animal e Ciencias Clínicas Veterinarias. Facultade de Veterinaria. Universidade de Santiago de Compostela.